

УДК 02:008:37.013.43-027.552

КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ О. С. СОКАЛЬСЬКОГО

Черняк Ірина Володимирівна – кандидат наук із соціальних комунікацій,
провідний науковий співробітник НІЕЗ «Переяслав», м. Переяслав, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3890-6070>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.363>
bakumenko13@i.ua

Розкрито діяльність О.С. Сокальського у розбудови мережі закладів вищої та середньої спеціальної культурно-мистецької освіти в Україні. Визначено внесок у підготовку кадрів для установ культури й мистецтва, організацію навчального процесу, відкриття нових закладів освіти, вирішення проблем із приміщеннями для навчання й проживання студентів, кадрове забезпечення освітніх установ, залучення до навчання талановитої молоді, забезпечення їх навчальною та методичною літературою. Проаналізовано погляди вченого на подальший розвиток культурно-мистецької галузі України. Розкрито основні напрями культуротворчої діяльності О.С. Сокальського.

Ключові слова: організатор, фахівець, культурно-мистецька освіта, культуротворча діяльність, технікум, училище культури, вищий заклад освіти, підготовка кадрів.

Постановка проблеми та її актуальність. В освітньому процесі радянської доби наукові дослідження О.С. Сокальського як вченого посіли провідне місце, проте його внесок у розвиток культурно-мистецької освіти в Україні на сьогодні залишається окремим сегментом дослідження і потребує детального вивчення. Цей факт став вагомим підґрунтям для введення до наукового обігу матеріалів, що висвітлюють здобутки О.С. Сокальського в царині культурно-мистецької освіти загалом та розбудові мережі освітніх закладів за його сприяння зокрема. Водночас його культурологічна спадщина, вплив на розвиток закладів культури залишаються недостатньо дослідженими. Враховуючи це, а також трансформаційні зміни, що відбуваються в культурно-мистецькій галузі, що значно впливають і на заклади вищої освіти різних рівнів, актуальним є аналіз досвіду попередників, зокрема О. Сокальського, окреслення на його ґрунті шляхів подальшого розвитку галузі.

Попередні дослідження та публікації. Постать талановитого вченого, професора, бібліотекознавця – Олексія Степановича Сокальського (1918-1991 рр.) добре відома широкому колу науковців бібліотечної галузі. Перший крок у дослідженні діяльності цієї видатної персоналії здійснено Т. Новальською [12], яка проаналізувала невідомі біографічні дані вченого. Цінною була й наступна її розвідка, у якій авторка систематизувала та узагальнила спогади колег і учнів першого ректора Київського державного інституту культури, висвітлила його внесок у розбудову навчального закладу, організацію навчального процесу та педагогічні інновації. Доповненням до цих матеріалів стали наукові розвідки Ж. Долі, І. Нілової та Л. Одинокі, які також звертаються до організаторських та управлінських здібностей О. Сокальського, його педагогічного досвіду, підкреслюють системне бачення ним процесів розвитку культурної галузі тощо [7]. Історіографічна спадщина О. Сокальського давно привернула нашу увагу як дослідників. Автором разом із Т. Новальською видано монографію, у якій досліджено невідомі факти його життєвого та творчого шляху, що в результаті дозволило окреслити внесок О. Сокальського у розвиток бібліотечної науки та освіти в Україні [13]. Ґрунтовно досліджено його здобутки на ниві українського бібліотекознавства та діяльність на посаді ректора КДІК. Водночас його культуротворча спадщина, вплив на розвиток закладів культури донині залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – проаналізувати культуротворчу діяльність О. Сокальського, визначити умови її реалізації і подальшого впливу на розвиток культури та мистецтва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке суспільство потребує освічених, мислячих людей, що, у свою чергу, формує нові вимоги до системи освіти, яка має спрямовуватися на формування розвинутого інтелекту, загальний духовний розвиток людини. Культура та освіта мають бути єдиним комплексом, у якому кожний елемент специфічний і доповнює та збагачує інший.

Із середини 1960-х рр. у політичному житті СРСР починається епоха «хрущовської відлиги», що активно сприяє майбутньому національно-духовному відродженню України. Не зважаючи на стрімкий розвиток культурного будівництва, на його шляху існувала низка перешкод, вирішення яких було неможливе без залучення компетентних, висококваліфікованих фахівців.

Одним із таких можна вважати Олексія Степановича Сокальського. Його активна професійна діяльність припадає на другу половину минулого століття, період, коли тривала німецька окупація деформувала духовне життя в Україні, послабила гуманістичні ідеали та загальнолюдські цінності, завдала небаченої шкоди матеріальній базі національної культури. На О. Сокальського, саме як керівника Комітету у справах культурно-просвітницьких установ при Раді Міністрів УРСР (1950 р.), а пізніше –

керівника навчальних закладів МК УРСР, були покладені обов'язки та завдання, котрі передбачали вирішення освітніх проблем, що існували в державі [3, арк. 67, 69]. Саме тому першочерговим завданням О. Сокальський вважав відбудову закладів культури та освіти, які функціонували в довоєнний період, особливо переймався відновленням навчального процесу, відкриттям нових закладів культосвіти, забезпеченням студентів навчально-методичною літературою, приміщеннями для проживання та кадровим забезпеченням діючих освітніх установ [5, арк. 1,2; 1, арк. 67–110; 2, арк. 6–8], адже розумів, що рівень науки і культури є невід'ємною складовою нормалізації життя нації.

Науковець глибоко розумів суть освітнього потенціалу культури, адже вона накопичує духовний та творчий досвід людства, сприяє інтелектуальному та моральному розвитку суспільства. Наголошував він і на тому, що культурні ідеали не формуються природнім шляхом, без зовнішнього впливу, адже засвоєння людиною певних морально-етичних цінностей відбувається за допомогою набутих у процесі навчання знань [17].

Керуючись стратегією подібних міркувань, О. Сокальський мав чітке бачення перспективи розвитку культурно-освітньої галузі, розумів її необхідність у житті населення, діяльності бібліотек, клубів, театрів, музеїв, які формували й формують донині національну свідомість українців. У свою чергу, культурно-мистецьке життя країни значною мірою залежить від фахового рівня працівників названих закладів, тому він всіляко підтримував підвищення їх освітнього та професійного рівня, сприяв відкриттю культосвітніх технікумів, училищ, музичних, художніх, театральних шкіл, налагоджував організацію якісного навчального процесу середньо-спеціальної та вищої освіти, опікуючись розвитком галузі в цілому.

Починаючи з 1944 р. почали повертатися з евакуації та активно відновлювати свою діяльність 113 вищих навчальних закладів, зокрема консерваторії (м. Київ, Одеса), театральні та художні інститути (м. Київ, Одеса), бібліотечний інститут (м. Харків), а також 455 технікумів [15]. Тоді ж відкривалися й технікуми культури, що зумовило виникнення нагальних питань, які стосувалися відбудови приміщень, де мало здійснюватися навчання. Цей процес проходив майже в усіх областях України досить повільно, тому саме цим питанням О. Сокальський неабияк переймався, повсякчас висвітлюючи його на сторінках фахових публікацій та доповідних записках вищому керівництву [5, арк. 151]. У своїх записах він зазначав низку недоліків та порушень, що заважали введенню в дію корпусів, зокрема задля прикладу наголошував, що типові проекти на будівництво культосвітніх установ не розроблялися в Мелітопольській, Запорізькій, Чернігівській областях, а в Ніжині та Херсоні існуючі на той час приміщення для навчання студентів перебували в аварійному стані [20; 2]. Таке об'єктивно-критичне ставлення О. Сокальського, його вимогливість та наполегливість, численні принципово обґрунтовані звернення до вищих органів влади сприяли вирішенню питань відбудови закладів у найкоротші терміни.

Особливої уваги, на його думку, потребували ті училища, де не створено відповідних умов для проведення навчального процесу. Серед таких він називав Мелітопольське, Запорізьке, Олександрійське, Донецьке, Ківерцівське та ін.

Проблема нестачі гуртожитків для студентів потребувала не меншої уваги, адже в деяких училищах вони були відсутні зовсім (наприклад, Донецьке, Херсонське, Білгород-Дністровське) [25]. О. Сокальський об'єктивно критикував обласні управління культури, місцеві радянські організації та органи влади, керівники яких не опікувалися проблемами галузі, зокрема були байдужі до розбудови культосвітніх навчальних закладів [25].

У 1957–1961 рр. відбувалися трансформаційні зміни в мережі установ освіти. Так, низка бібліотечних шкіл реорганізовувалася в технікуми з підготовки культосвітніх працівників; відкривалися нові навчальні заклади в Івано-Франківській (м. Снятин (нині Калуський коледж культури і мистецтв) [15], Черкаській (м. Канів) [16], Миколаївській (нині Миколаївський коледж культури і мистецтв) [26], Тернопільській (м. Теребовля (нині Теребовлянське вище училище культури) [14] та ін. областях.

Будучи керівником навчальних закладів МК СРСР, О. Сокальський важливим завданням вважав відкриття у кожному районному центрі музичної школи [22; 3]. Під особистим контролем він тримав їх відкриття в Донецькій, Дніпропетровській та Львівській областях [22; 3]. Проте проблемним залишалося питання кадрового забезпечення середньо-спеціальних навчальних закладів галузі культури. У зв'язку з цим за сприяння О. Сокальського з 1958 н.р. у Київській, Львівській, Одеській та Харківській консерваторіях відкриваються музично-педагогічні факультети, педагогічний склад яких здійснював підготовку викладачів музики і співу як для музичних, так і загальноосвітніх шкіл [22; 3]. Розширюючи та вдосконалюючи мережу культурно-мистецьких закладів освіти, великого значення О. Сокальський надавав музичній підготовці талановитої молоді. На його думку, така освіта мала вагоме значення в естетичному розвитку суспільства. Вивчення музичного мистецтва, на його думку, сприяло моральному та духовному розвитку людини, збагачувало її духовний світ. Тому в процесі навчання створювалися

оптимальні умови для всебічного естетичного розвитку дітей як основи для формування високої загальної культури особистості. Саме тому в полі зору О. Сокальського завжди перебували музичні заклади освіти.

У 1959 р. за сприянням Олексія Степановича відкриті музичні училища в Луцьку, Хмельницькому, Миколаєві, а також 19 дитячих, 13 вечірніх музичних та 5 художніх шкіл [24; 2]. Таким чином, у 60-х рр. XX ст. у країні діяло 279 музичних шкіл, у яких навчалося 68 тис. дітей, а О. Сокальський особисто контролював відкриття нових подібних закладів [24; 2].

Беручи до уваги активну діяльність О. Сокальського в галузі розширення мережі освітніх закладів, слід зазначити, що в другій пол. XX ст. культурологічна освіта в Україні зробила величезний крок уперед. Завдяки його зусиллям діти та молодь отримали можливість здобувати початкову та середньо-спеціальну музичну й художню освіту на регіональному рівні, що, у свою чергу, стало передумовою виявлення талановитих абітурієнтів для профільних вищих навчальних закладів.

Подальший розвиток музичної освіти він убачав у відкритті заочної та вечірньої форм навчання при всіх 23 музичних училищах. Це сприяло доступності освіти широким колам населення, адже працююча молодь могла навчатися без відриву від виробництва.

Наступним завданням О. Сокальський вважав необхідність розширення підготовки спеціалістів для керівництва хоровими, драматичними колективами та оркестрами народних і духовних інструментів як у профільних училищах, так і на факультеті культосвітньої роботи Бібліотечного інституту [6, арк. 25, 27, 29].

На сторінках періодичних видань («Соціалістична культура», «Радянська культура», «Культура і життя»), він регулярно звітував про роботу мистецьких навчальних закладів, її наближення до вимог життя, а саме: поліпшення підготовки фахівців, участь вищих навчальних закладів, училищ та шкіл в естетичному вихованні молоді. Прикладом того було створення низки мистецьких закладів на громадських засадах. Це сприяло духовному розвитку масового населення, особливо в віддалених регіонах України. Наприклад, викладачами Горлівської дитячої музичної школи та працівниками Палацу культури (Донецької обл.) відкрито у місті народну консерваторію на громадських засадах. Таку практику відразу підтримали колективи Черкаської та Каховської музичних шкіл, де робочими колективами створено подібні безкоштовні музичні школи для передовиків виробництва, керівників колективів художньої самодіяльності. Така ініціатива, на думку О. Сокальського, заслуговувала найширшої підтримки і була свідченням того, що в музичних закладах серед працівників культури формувалися талановиті митці-педагоги [18; 19, 38].

У галузі образотворчого мистецтва кроком вперед стало створення мережі дитячих художніх чотирирічних шкіл, кількість яких стрімко зростала. Якщо в 1954 р. в Україні їх діяло лише 6, то до 1960 р. кількість подібних закладів зросла до 18, а навчалося в них 2323 учні [17]. У перспективі, на думку О. Сокальського, кожна область повинна мати не менше як три дитячі художні школи [18–19, 38].

Після закінчення художніх шкіл талановита молодь могла продовжити навчання в профільних художніх училищах та інститутах. Починаючи з 1959 р. розпочинається підготовка художників-педагогів, а через рік – мистецтвознавців при Київському державному художньому інституті. Це сприяло піднесенню українського образотворчого мистецтва.

Вирішуючи питання організації навчального процесу в училищах культури, О. Сокальський дбав й про зростання рівня мистецької освіти, зокрема якості підготовки кадрів для вищих, середніх музичних та художніх шкіл, театральних училищ. Він був переконаним, що підготовка фахівців у галузі образотворчого мистецтва в значній мірі залежить від виявлення і виховання обдарованих дітей віком 10–12 років. Підготовка мистецьких кадрів, за твердженням О. Сокальського, є справою великої державної ваги. Керівники закладів, викладачі, громадські організації повинні постійно піклуватися про створення найсприятливіших умов для відбору до мистецьких навчальних закладів обдарованих дітей і молоді.

Ще один аспект, на якому варто наголосити, – це науково-дослідна робота у середньо-спеціальних та вищих навчальних закладах. О. Сокальський наполягав на розширенні її проблематики, адже, на його думку, удосконалення цього напряму діяльності сприяло кращій теоретичній і практичній підготовці викладачів та майбутніх фахівців.

У 1960–1961 рр. відбувалася реорганізація технікумів у культосвітні училища, що сприяло збільшенню терміну навчання з двох до чотирьох років. У своїх статтях О. Сокальський обґрунтовував необхідність збільшення терміну навчання, проведення організаційних заходів із метою реорганізації навчальних закладів культури [21; 1]. Зокрема доводить, що за роки навчання, учні клубних відділів значно розширяють межі своєї кваліфікації, зможуть отримати фах організатора-методиста культурно-освітньої роботи та керівника самодіяльного колективу (драматичного, хореографічного, музичного, хорового тощо). Неодноразово також ставив питання щодо відбору талановитої молоді на цю спеціальність, адже, на його думку, майбутній завідувач клубу повинен володіти музичним інструментом, бути артистичним і мати хороші організаторські здібності [21; 1]. Тримав О. Сокальський у полі зору й

питання набору студентів на клубний відділ, об'єктивно критикував навчальні заклади, керівництво яких зухвало ставилося до набору абітурієнтів. Серед них Гадяцьке, Дубнівське, Тульчинське, Канівське училища, де було подано значно менше заяв на вказану спеціальність, ніж передбачав план набору 1958 р. Унаслідок цього більшість вступників було зараховано з посередніми оцінками та без відповідних здібностей, що, в результаті, стало основною причиною їх подальшого відрахування.

Таким чином, процес підготовки клубних працівників перебував під особистим контролем О. Сокальського. Він стверджував: «Культурно-освітні училища покликані виховувати клубного працівника широкого профілю, в якому б органічно поєднувались організаторські навички, знання методики з умінням керувати одним з поширених гуртків самодіяльності...» [20; 2], адже саме клубам належало почесне місце у справі виховання робітничої молоді.

Без уваги з боку О. Сокальського не залишилися і театральні училища. Він розумів, що вони є основою становлення талановитих акторів. Так у 1961–1962 н.р. в Одеському та Дніпропетровському театральному училищах відкрились авторські відділи, створювалися й театральні студії при провідних театрах [17].

Приділяючи увагу організації навчального процесу в закладах культури і мистецтва, О. Сокальський закликав звернути належну увагу на виховання майбутніх фахівців, адже був переконаним, що формування етичних норм, підвищення культурного рівня студентів мусить бути обов'язковим для педагога, який викладає в середньо-спеціальному або вищому навчальному закладі [19; 16].

Вагомим внеском О. Сокальського у розвиток культурно-мистецької освіти стало відкриття у 1968 р. на базі Київської філії Харківського бібліотечного інституту нового самостійного вищого навчального закладу – Київського державного інституту культури (КДІК) [16; 55–57]. Ректором новоствореного інституту й призначено О. Сокальського. Вищий навчальний заклад здійснював підготовку бібліотекознавців-бібліографів та клубних працівників вищої кваліфікації зі спеціалізацією у сфері керівництва різними жанрами художньої самодіяльності: диригентів хору, оркестрів народних і духовних інструментів, керівників танцювальних колективів та режисерів народних театрів [11, арк.20]. До моменту відкриття в Києві самостійного Інституту культури проведено масштабну організаційну роботу, зокрема О. Сокальський доклав чимало зусиль для набору компетентного професорсько-викладацького складу в новостворений ЗВО. До педагогічного складу КДІК із перших днів його роботи долучилися відомі доктори та кандидати наук, а також викладачі зі значним досвідом роботи у вищих навчальних закладах, училищах культури та культурно-мистецьких закладах. Серед них – д-р філол. н., проф. О. Килимник, д-р іст.н. Ф. Лось, д-р іст. наук А. Шлепакова, канд. техн. н. Л. Амлінський, канд. матем. н. В. Білоус, канд. пед.н. Є. Чмихало та ін. Запрошувалися ректором також талановиті митці: М. Гринишин – заслужений артист УРСР та заслужений діяч мистецтва УРСР, К. Василенко – заслужений артист УРСР, заслужений діяч мистецтва УРСР, а також Г. Березова та В. Суржа – заслужені артисти УРСР [10, арк. 1–13, 20–25, 33, 140, 145].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Культуротворча діяльність О. Сокальського сприяла вирішенню багатьох організаційно-методичних проблем у галузі культури й мистецтва: відкриття технікумів та училищ культури, музичних та художніх шкіл, удосконалення навчального й виховного процесів, організація науково-дослідної роботи у закладах освіти. Під його керівництвом відбувається започаткування в КДІК наукових шкіл бібліотечного та культурологічного спрямування. Він був добре обізнаним зі станом справ у підпорядкованих навчальних закладах, підтримував і популяризував кращий педагогічний досвід, завжди допомагав у вирішенні нагальних проблем, активно сприяв подальшому успішному розвитку закладів культури та мистецтва.

Підсумовуючи, маємо визнати, що О. Сокальський був і залишається ваговою постаттю української освіти, культури та науки середини ХХ ст.

Перспективою подальших досліджень є детальний компаративний аналіз наукової спадщини О. Сокальського.

Список використаної літератури

1. Довідки про роботу учбових закладів за 1954 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 1. Спр. 23. Арк. 145.
2. Довідки про роботу учбових закладів за 1960 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 275. Арк. 166.
3. Довідки про роботу учбових закладів за 1961 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 313. Арк. 217.
4. Довідки про роботу учбових закладів за 1968 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 536. Арк. 234.

5. Довідки та доповідні записки про роботу учбових закладів за 1958 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 194. Арк. 151.
6. Довідки та доповідні записки про роботу учбових закладів за 1962 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 348. Арк. 220.
7. Доля Ж., Нілова І., Одинока Л. Згадуючи про вчителя і колегу : [про вітчизн. бібліотекознавця, педагога О. С. Сокальського]. *Бібліотечна планета*. 2010. № 1. С. 37.
8. Калуський коледж культури і мистецтв. URL : <http://kkkim.com.ua> (дата звернення : 21.11.2019).
9. Канівський коледж культури і мистецтв УДПУ імені Павла Тичини. URL : <http://kukim.org> (дата звернення : 15.11.2019).
10. Королевич Нінель Федорівна. *Держархів м. Києва*. Ф. Р-1516. Оп. 2. Спр. 516. Арк. 145.
11. Листування з вищестоящими організаціями з питань відкриття нових учбових закладів за 1968 рік. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5116. Оп. 12. Спр. 533. Арк. 221.
12. Новальська Т. В. Вчений, організатор, педагог [про О. Сокальського]. *Бібліотечна планета*. 2009. № 4. С. 30–32.
13. Новальська Т. В., Черняк І. В. Видатний український бібліотекознавець Олексій Степанович Сокальський : монографія. Київ : Ліра-К, 2019. 192 с.
14. Розвиток культури в Україні в 50-80-ті роки XX століття. URL : <http://history.vn.ua/book/history5/69.html> (дата звернення : 04.12.2019).
15. Світлична В. В. Історія України. URL : http://pidruchniki.com/1258111944789/istoriya/period_hruschovskoyi_vidligi_1953-1964 (дата звернення : 02.12.2019).
16. Сокальський А. С. Новый институт культуры. *Сов. библиография*. 1969. № 4. С. 55–57.
17. Сокальський А. С. Подготовка кадров в области искусства в Украинской ССР. Київ : Муз. Україна (відсутні вихідні дані).
18. Сокальський А. С. Подготовка кадров искусства. *Мистецтво*. 1962. № 3. С. 19–38.
19. Сокальський А. С. Улучшить учебно-воспитательную работу в техникумах. *Соціалістична культура*. 1959. № 1. С. 16.
20. Сокальський О. С. Вирощувати кваліфіковані кадри. *Радянська культура*. 1958. 4 груд. С. 2.
21. Сокальський О. С. Клубну справу – талановитим рукам. *Радянська культура*. 1962. 26 квіт. С. 1.
22. Сокальський О. С. Поліпшити музичне виховання дітей. *Радянська культура*. 1957. 21 лип. С. 3.
23. Сокальський О. С. Сільським закладам культури – кваліфіковані кадри. *Соціалістична культура*. 1958. № 5. С. 13–14.
24. Сокальський О. С. Школа талантів. *Радянська культура*. 1962. 13 верес. С. 2.
25. Сокальський О. С. Як ми готуємо кадри. *Культура і життя*. 1968. 19 трав.
26. Шлях до визнання : науково-публіцистичний альманах, присвячений 40-річчю Миколаївської філії Київського нац. ун-ту культури і мистецтв / ред. О. Іванов. Миколаїв : МФ КНУКиМ, 2011. 125 с.

References

1. Certificates of work of educational institutions for 1954. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 1. Ref. 23. Arc. 145.
2. Certificates of work of educational institutions for 1960. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 275. Arc. 166.
3. Certificates of work of educational institutions for 1961. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 313. Arc. 217.
4. Certificates of work of educational institutions for 1968. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 536. Arc. 234.
5. References and reports on the work of educational institutions for 1958. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 194. Arc. 151.
6. References and reports on the work of educational institutions for 1962. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 348. Arc. 220.
7. Dolia Zh., Nilova I., Odynoka L. Remembering the teacher and colleague: [about the native librarian, teacher of O. S. Sokalskyi]. *Library planet*. 2010. № 1. S. 37.
8. Kaluga College of Culture and Arts. URL: <http://kkkim.com.ua> (access date: 21.11.2019).
9. Kaniv College of Culture and Arts of the Pavlo Tychyna State Pedagogical University. URL: <http://kukim.org> (access date: 15.11.2019).
10. Korolevych Ninel Fedorovna. State Archives of Kyiv. F. R-1516. Op. 2. Ref. 516. Arc. 145.
11. Correspondence with higher organizations on the opening of new educational institutions in 1968. Central State Archives of Ukraine (Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine). F. 5116. Op. 12. Ref. 533. Arc. 221.
12. Novalska T. V. Scientist, organizer, teacher [about O. Sokalskyi]. *Library planet*. 2009. № 4. P. 30–32.
13. Novalska T. V., Chernyak I. V. Outstanding Ukrainian librarian Oleksii Stepanovych Sokalskyi: monograph. Kyiv : Lira-K, 2019. 192 p.
14. Development of culture in Ukraine in the 50-80s of the XX century. URL: <http://history.vn.ua/book/history5/69.html> (access date: 04.12.2019).

15. Svitlychna V. V. History of Ukraine. URL: http://pidruchniki.com/1258111944789/istoriya/period_hruschovskoyi_vidligi_1953-1964 (access date: 02.12.2019).
16. Sokalskii A. S. New Institute of Culture. Soviet bibliography. 1969. №. 4. P. 55–57.
17. Sokalskii A. S. Preparation of personnel in the field of art in the Ukrainian SSR. Kiev : Musical Ukraine (on the day of the week).
18. Sokalskii A. S. Preparing the art of personnel. Mystery. 1962. №. 3. P. 19-38.
19. Sokalskii A. S. Improve teaching and educational work in technical schools. Socialistic culture. 1959. №. 1. P. 16.
20. Sokalskyi O. S. Grow qualified staff. Soviet culture. 1958. Dec. 4th. P. 2.
21. Sokalskyi O. S. Club business talented hands. Soviet culture. 1962. April 26 th. P. 1.
22. Sokalskyi O. S. Improve children's musical education. Soviet culture. 1957. Jul. 21st. P. 3.
23. Sokalskyi O. S. Rural cultural institutions – qualified staff. Socialist culture. 1958. № 5. P. 13–14.
24. Sokalskyi O. S. School of Talents. Soviet culture. 1962. September 13th. P. 2.
25. Sokalskyi O. S. How we train the staff. Culture and life. 1968. Mai 19th.
26. The path to recognition: scientific and journalistic almanac dedicated to the 40th anniversary of the Mykolaiv branch of the Kyiv National University of Culture and Arts / ed. O. Ivanov. Mykolaiv: MF KNUKiM, 2011. 125 p.

КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ А. С. СОКАЛЬСКОГО

Черняк Ирина Владимировна – кандидат наук из социальных коммуникаций, ведущий научный сотрудник НИЭЗ «Переяслав», г. Переяслав Украина

Раскрыта деятельность А.С. Сокальского в сфере развития сети учреждений высшего и среднего специального культурно-просветительного образования в Украине. Определен его вклад в подготовку кадров для учреждений культуры и искусства, организацию учебного процесса, открытие новых учебных заведений, решение проблем с помещениями для обучения и проживания студентов, кадровое обеспечение образовательных учреждений, привлечение к обучению талантливой молодежи, обеспечение их учебной и методической литературой. Проанализированы взгляды ученого на дальнейшее развитие культурно-художественной отрасли Украины. Раскрыты основные направления культуротворческой деятельности А. С. Сокальского.

Ключевые слова: организатор, специалист, культурно-художественное образование, культуротворческая деятельность, техникум, училище культуры, высшее учебное заведение, подготовка кадров

CULTURAL ACTIVITY OF O. S. SOKALSKYI

Cherniak Iryna – candidate of sciences in social communications, the senior researcher of National and Ethnographical Reserve «Pereiaslav», Pereiaslav, Ukraine

The article reveals the activities of O. S. Sokalskyi on the development of a network of institutions of higher secondary special cultural and artistic education in Ukraine . The contribution to the training of personnel for cultural and art institutions is determined, organization of the educational process, opening of new educational institutions, solving issues with rooms for study and living of students, staffing of educational institutions, involvement of talented youth, providing them with educational and methodical literature. The views of the scientist on the development of the cultural and artistic field are analyzed. The main directions of O. S. Sokalskyi cultural activity are revealed.

Key words: perpetrator, specialist, cultural and artistic education, cultural activity, technical school, school of culture, higher educational institution, staff training.

UDC 02:008:37.013.43-027.552

CULTURAL ACTIVITY OF O. S. SOKALSKYI

Cherniak Iryna – candidate of sciences in social communications, the senior researcher of National and Ethnographical Reserve «Pereiaslav», Pereiaslav, Ukraine

The article reveals the activities of O.S. Sokalskyi on the development of a network of institutions of higher secondary special cultural and artistic education in Ukraine. The contribution to the training of personnel for cultural and art institutions is determined, organization of the educational process, opening of new educational institutions, solving issues with rooms for study and living of students, staffing of educational institutions, involvement of talented youth, providing them with educational and methodical literature. **The views** of the scientist on the development of the cultural and artistic field are analyzed. The main directions of O.S. Sokalskyi cultural activity are revealed.

The factors that contributed to the solution of many organizational and methodological problems in the field of culture and art are studied, such as the opening of technical schools and colleges of culture, music and art schools, improvement of educational processes, organization of research work in educational institutions. The state of affairs managed by O.S. Sokalskyi is outlined in his subordinate educational institutions, supported and promoted the best pedagogical experience, always helped to solve urgent problems, actively contributed to the further successful development of cultural and artistic institutions.

As a result of the hard work of O.S. Sokalskyi and his colleagues in the 1960-1961 academic year, a new wave of reorganizations of technical schools into culture and art schools took place, the term of study of which increased to four years. Increasing the period of study required revision and improving curricula, introduction of new disciplines, strengthening the quality of subject-cycle commissions, for the work of which O.S. Sokalskyi followed with special care. He promoted better experience for improving the quality of content and methods of teaching professional disciplines, always helped to solve problems, contributed to the further development of cultural and artistic institutions.

Key words: perpetrator, specialist, cultural and artistic education, cultural activity, technical school, school of culture, higher educational institution, staff training.

Надійшла до редакції 13.08.2020 р

УДК 7.01:7.038.3

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ «ТЕХНОФОБІЇ» ТА «ТЕХНОФІЛІЇ» У ДЗЕРКАЛІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ

Совгира Тетяна Ігорівна – кандидат мистецтвознавства, доцент факультету режисури,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-7023-5361>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.364>
STIsovyra@gmail.com

Виявлені підходи до з'ясування поняття «технології», які побутують у культурознавчій, мистецтвознавчій та філософській літературі цієї тематики. Досліджено рівень наукової розробки понять «технофілії», «технофобії», «детермінізму», з'ясовано вплив технічного прогресу на становлення мистецтва й культури загалом. У дослідженні застосовано загальнонаукові та конкретно наукові методи: аналітичний – при розгляді філософської, мистецтвознавчої, культурологічної літератури з теми дослідження; історичний – у простеженні еволюції проникнення технології в культурно-мистецьку практику, концептуальний – при аналізі поняття «технології» та з'ясуванні основних розглянутих концепцій; порівняльно-типологічний – для виявлення рис відмінності технофобії та технофілії як протилежних за змістом концепцій.

Ключові слова: технологія, технофобія, технофілія, культурні практики, детермінізм.

Постановка проблеми. Використання технологій в мистецтві завжди було актуальним питанням для наукового дослідження, враховуючи стрімкий розвиток технологічного процесу та впровадження технічних інновацій в усі сфери людської життєдіяльності, зокрема в культуру та мистецтво. У результаті матеріалізації культурної сфери «поняття культури переходить від категорії «духовної» (тобто «нематеріальної» – у філософському розумінні цього поняття) до реалістичного її осягнення як живого реального, виробничого у своїй основі процесу». Ці культурологічні зміни були сприйняті суперечливо та двобічно у дзеркалі наукової критики та поклали початок двох кардинально протилежним науковим течіям: технофобії та технофілії.

З одного боку, технологія здобула звинувачення у вторгненні в царину нематеріального, духовного, «сакрального», реконструкції здатності судження та девальвації мистецтва. Побойовання митців щодо впровадження індустріальних технологій у творчий процес ознаменували появу нової ідеології, спрямованої на дослідження негативного впливу технічного прогресу на соціум. Технофобія захопила свідомість науковців, митців та споживачів, не готових психологічно до зміни технологічної складової виробничого процесу. Про це свідчить масив відповідних публікацій українських і зарубіжних науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців, що досліджують питання технофобії, слід назвати французьких дослідників А. Маттерларт та Ж.-М. П'ємме [14], англійських Ч. Берда [6] та Б. Кіббе [13], російських – Г. Плеханова [4] та українських – О. Олійник [3].

Проблематика впровадження технологій у сфері культури піднята в наукових дослідженнях Бр. Бімбера [7], Р. Хейлбронера [12], Дж. Мулберга [16]. Основні положення технофілії аналізуються у роботах Н. Постман [22], Е. Мьорфі [17], Л. Грін [10], Б. Вінстон [23–24] та Е. Феєнберга [9]. Концепція технологічного детермінізму розглядається у наукових розвідках В. Онга [18] та Д. Чендлера [8].

Ці та інші питання, що стосуються впливу технологій на культуру, спростування технологічної складової мистецтва та значимості техніки в організації художнього процесу піднімаються в дзеркалі мистецької критики й стають приводом для полеміки і дискусій. Тож, *метою статті* є дослідження технофобії та технофілії й визначення впливу технології на специфіку художнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийнято вважати мистецтво як окрему галузь культури загалом, ототожнювати його з художньою творчістю та визначати як загальне поняття всіх видів мистецтв (літератури, образотворчого мистецтва, декоративно-ужиткового, сценічного,